

Фігове древо культури

Оксана Косюк
Опубліковано: 18-09-2008
Розділи: №07.

(ода фальсифікаціям)

К сожалению, правда почти всегда нестроумна.

Ф. Достоевський "Бесы".

Свідон: Це звучить доволі крамольно, сер.

Ричард: На що й розраховано.

Б. Шоу "Учень диявола".

Історія підробок така ж древня, як і, власне, історія людства. Імовірно, що фальсифікація номер один відбулася "на подіумі" коло дерева пізнання добра і зла, довкола якого, як відомо, групувалися чоловік, жінка та говорючий змії.

Змії виявився створінням хитрим, жінка – легковірною, а чоловік – надміру податливим. Як наслідок – відверту голизна довелося таки приховати (сфальшувати).

Усі наступні "фігові листки", наче палімпсести, накладалися поверх "священних текстів".

Букет із фігового листя міг би стати символом сучасності – багатолікої, суперечливої, дивної, химерної, нереальної, фантастичної... Мітологічної? Чому б і ні? Адже після чергової цивілізаційної кризи світ вкотре перебуває у стадії становлення. Тому у вимірах несформованого космосу є щось насправду есхатологічне. На поверхню виринає дифузний, експресивний, алегоричний, синкретичний спосіб мислення. У ньому важко вже розмежувати предмети й знаки, символи й моделі.

Життя літературюється, наповнюючись образністю. Його проблемно-змістове начало поволи розчиняється у формально-фігуральному. Як наслідок – повністю зникає межа між реальним та фантастичним. Перед нами – чергова містифікація.

Отака фантазмагорія і потрапляє в інформаційний медіапростір. Як проєкція? Віддзеркалення? Ксерокопія? Зважаючи на амбівалентність "відображуваного", усе назване виглядатиме приблизно однаково еkleктично, бо жоден з алофонних виявів такого карнавального безглуздя світу не має шансів бути нефіктивним, бо, щоби існувало точне відображення, його предмет повинен мати чітко окреслену форму. Чого аж ніяк не скажеш про існуючу дійсність – смиренське дзеркало, колаж вражень, у якому немає нічого однозначного, правильного, навіть більш-менш оригінального.

Такий медіаманьєризм немовби відкриває браму пізнього бароко, що три століття тому відобразило приховані лудологічні настрої людства, його потяг до втечі від дійсності в ілюзорний світ театральної гри.

Придивімося пильніше до сучасної продукції електронних ЗМІ. По суті, це – все та ж веласкесова відвертість спиною до реальності: незмінні Рубенсові пишнотлі світлококі красуні, майже реальний рекламний Франс Снейдерс з його дарами землі і води, та сама Рембрандтова феєрія світу в багаточисленних дзеркальних відображеннях нестабільного сущого. Віртуальна реальність. Virtualis... "До тих пір, доки наше знання дійсності не підніметься над усталеними догматичними уявленнями про неї, нафантазоване виглядатиме набагато реальнішим, ніж сама дійсність" (Б.Шоу).

Чи не тому будь-яке мистецтво (особливо сучасне техногенне!) намагається виразити саме щось неусталене, суперечливе, алогічне – здатне до перевтілення. Дивувати, вражати, сміятися, перевертати догори дном, блазнювати – ось далеко не весь художній набір "творчих методів" новітніх електронних мас-медіа.

Така гротескність пояснюється невинними вадами ретрансльованого. Бо замість того, щоби розцінювати ці вади як трагедію, техногенний медіум оголює й трикстеризує їх (за успадкованим від "низових" мусичних мистецтв принципом релаксаційного дублювання?). Так медіі "воюють" супроти зведеного у ранг непохитного. Основна зброя подібної боротьби – різноманітні імітації, детонації, парадокси, кітч – будь-що із набору фальсифікатів: охоронці закону творять беззаконня, злочинці – добро, безчесні здійснюють благородні вчинки, розумні навпаки чинять дурниці, а вустами дурнів глаголить істина! Ми наче повертаємося у світ Рабле, Сервантеса, Распе...

Як же встигнути за вигинами такого химерного медіамислення? Це, сказати б, – своєрідна логічна задача із змінними творчого характеру – простір нескінченної ризомі. Либонь, перед нами випадок перенасиченості семіозом – світом знаків, що (як пише Умберто Еко) здатні "поглинати" події та людей. Безумовно, сучасні медіаторці, як і їх мусичні попередники, "не мовчать". Їхні витвори нагадують зашифровані манускрипти, для розуміння яких слід належно опанувати складну комунікативну систему, вслухаючись і вдивляючись в медіатексти, як греки поринали колись у трепет природи, збираючи воєдино "розливу" у ній суть. Еко порівнює названу "діяльність" з роботою реставратора, що, "як і критик, виявляє приховане правило твору мистецтва, його ідіолект".

Однак навіть віднайдений "ідіолект" допускає бриколаж фальсифікацій. Головно завдяки принциповій багатозначності, багатоплановості, метафоричності, притчевості мистецтва. Яскравий приклад – описи побутових ситуацій у найвищих зразках релігійно-філософської літератури Древнього Сходу, де будь-яка побутова деталь може стати знаком, що допускає безліч потрактувань.

"Дріб'язкові обурюються із зеленого неба, синіх дерев, з картин, на яких нічого не намальовано, з малюнків, подібних на дитячі. <...> Але для майстра, що, супроти анатомічних і біологічних законів, малює потвор, це й означає творити всесвіт і людей такими, якими вони є" (Домонтович В. Доктор Серафікус. – К.: Критика. – 1999. – С.108).

МИ НЕ МОЖЕМО ВИЙТИ З ПОЛОНУ ФАЛЬСИФІКАЦІЙ!

А що, як дозволити собі "битися з вітраками"? Не відбирати у людства ілюзій – фата морган добра, справедливості, не позбавляти його відчуття доцільності добре облаштованого світу? Поза всяким сумнівом, – у Шекспіровій сентенції про театральність життя таки є раціональне зерно. І ми підсвідомо це розуміємо! Тому із задоволенням "розражаємося" (через посередництво медіа): благопристойно обурюємося "з приводу" і "без", приміряємо безліч масок, робимо "благородні жести", змінюємо час від часу застарілий життєвий репертуар. Наша "театралізована діяльність" складає чималу суму життєвих обрядів – своєрідний рятівний кітч.

Проте, завдяки якимось дивним чарам, такий "опоетизований" (щоби не казати – аморальний) спосіб існування зовсім не спотворює наш "благословенний лик". Зовні він навпаки зберігає цілковиту респектабельність. Те саме, що дійсно відбувається з душею людства, вже століття поспіль залишається на його "шегреновому дагеротипі". Тепер уже цифровому, аудіовізуальному, що, будучи не вельми привабливим, викликає непереборне бажання кинути на нього з ножем.

О, якщо здійснити бажане, – наше справжнє обличчя знову засяє усіма барвами потворності, у той час як його фальшива, показна, штучна художня паралель (за логікою Бальзака та Вайльда) вибухне неабияким естетичним блиском.

Варто зрештою поставити питання руба: а кому від цього стане краще?

"Щоби зробити правду правдоподібною, – писав Достоевський, – слід підсипати до неї трохи брехні". Так, до речі, люди завше і робили.

ІСНУЄ НАГАЛЬНА ПОТРЕБА У ФАЛЬСИФІКАЦІЯХ!

Відтак, всезагальну оману слід вважати найбільшим та найнеобхіднішим надбанням людства, а брак віри у доцільність такого безглуздя – навпаки – його найглобальнішою трагедією.

Номо sariens не воліє правди, істини, добра у чистому вигляді.

В ОСНОВУ ГЛОБАЛЬНОГО ГІПЕРТЕКСТУ ПОКЛАДЕНО ФАЛЬСИФІКАЦІЙНИЙ КОД.

ДЕТОНАЦІЯ – СИМВОЛ ДВОЯКОЇ ЗА СУТТЮ ЛЮДСЬКОЇ ЦИВІЛІЗАЦІЇ І КУЛЬТУРИ.

Отже, притча про людство, інструментарій якої – набір фальсифікатів, й донині моделює набір реальностей, вносячи окремий закон, накладаючи оригінальний простір на кожну з них. Відшукати сенс подібної гри, вочевидь, неможливо, адже ідеальна гра зазвичай взагалі не має сенсу.

<http://www.mediakrytyka.info/drukovani/07/fihove-derevo-kultury.html>